

Висновки:

1. Проблема формування здорового способу життя серед студентів вищих навчальних закладів залишається актуальною і вимагає негайного вирішення засобами освіти.
 2. Для вирішення даної проблеми необхідно залучати якомога більше фахівців і збільшення часу навчального процесу.
 3. Проблема формування ЗСЖ повинна цікавити і турбувати не тільки фахівців і викладачів, але й, в першу чергу, самого студента.
 4. Нами вбачається доцільним формування культури здоров'я студентів не тільки в процесі навчання, але й у позанавчальний час.
- Отже, культура здоров'я – це позитивний результат ведення здорового способу життя, що забезпечує єдність фізичного, психічного, духовного і соціального розвитку особистості.

Література

1. Бараненко В.А., Рапопорт Л.А. Культура здоровья студентов: учеб. пособ. – Екатеринбург: ГОУВПО “УГТУ – УПН”, 2003. – 224 с.
2. Казин Е. М., Блинова Н.Г., Литвинова Н.А. Основы индивидуального здоровья человека: Введение в общую и прикладную валеологию: учеб. пособие для студ. вузов. - М: Гуманит. изд. центр Владос, 2000. – 192 с.
3. Кривошеева Г.Л. Культура здоров'я особистості як соціально-педагогічна проблема // Шлях освіти – 2001 – № 1. – С. 35-38.
4. Раєвський Р.Т., Канішевський С.М., Смолякова І.Д. Здоров'я, здоровий спосіб життя студентської молоді // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Науки: економіка, політологія, історія. – 2006. - № 3 (23). – С. 117 – 126.
5. Смолякова І. Д. Формування здорового способу життя студентів у в системі фізичного виховання вищого навчального технічного закладу: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.12 – Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – К., 2010. – 21 с.

Гресь О.В.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

ПИТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У сучасних соціально-культурних умовах висуваються досить високі вимоги до професійної компетентності керівників освіти, зокрема керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ), що викликано потребами реалізації державної освітньої політики, орієнтованої на реформування й модернізацію галузі освіти, сутнісне оновлення змісту та структури діяльності навчальних закладів.

Одним із найважливіших аспектів професійності керівника ЗНЗ є його здатність ефективно й самостійно розв'язувати різноманітні завдання в галузі здоров'язбереження школярів, що зумовлено низкою чинників.

Так, не викликає сумніву, що у вирішенні проблеми збереження здоров'я як найвищої цінності та стану повного благополуччя людини в

усіх аспектах – фізичному, психічному, соціальному й духовному – пріоритетне значення має школа.

Водночас доводиться констатувати, що, незважаючи на пильну увагу держави до розвитку здоров'я особистості через освіту, реальна шкільна практика поки ще не забезпечує збереження і покращення стану здоров'я учнів. Про це свідчать, зокрема, такі статистичні дані: до 80-90% дітей шкільного віку мають відхилення у здоров'ї; за період навчання з 1 по 9 класи кількість здорових дітей зменшується в 4 рази.

Це є наслідком багатьох соціально-педагогічних факторів, серед яких: несприятлива екологічна ситуація, недостатня стимуляція до здорового способу життя, поширення шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю, наркотиків, токсичних речовин) тощо.

Разом із тим, за даними ВООЗ, значна частина захворювань дітей і молоді має так звану дидактогенну природу (незадовільна організація шкільного фізичного виховання, дидактичні неврози, стреси, стомлення учнів), тобто напряду викликана або спровокована школою.

За цих обставин актуалізується проблема підвищення ефективності здоров'язбережувальної діяльності керівника ЗНЗ, від якого безпосередньо залежить організація педагогічного процесу, що створює безпечні й комфортні умови перебування учнів у школі, запобігання стресів, перевантаження, втоми вихованців, забезпечує індивідуальну траєкторію навчання й виховання особистості й тим самим сприяє збереженню й зміцненню здоров'я школярів.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дає можливість зробити висновок про те, що проблема здоров'язбережувальної діяльності керівника ЗНЗ вивчається в таких основних напрямках:

- основні положення теорії управління загальноосвітніми навчально-виховними закладами, роботи з педагогічними працівниками, організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу (Є. Березняк, В. Бондар, Г. Єльнікова, В. Зверева, Л. Калініна, Н. Коломінський, Ю. Кричевський, В. Маслов, В. Олійник, В. Пікельна, М. Поташнік, Т. Рогова, П. Третьяков, Є. Хриков та інші);

- питання валеологізації освітнього середовища як фактора підвищення ефективності навчально-виховного процесу (Ю. Бойчук, Т. Волченська, Т. Савустьяненко, Л. Татарнікова, С. Шмалей та інші), розвитку здоров'я особистості через освіту, формування культури здоров'я, здорового образу життя школярів (Н. Бібік, Т. Бойченко, О. Вакуленко, В. Горащук, О. Іонова, С. Кириленко, С. Кондратюк, В. Кузьменко, С. Лапасенко, О. Лукашенко, В. Оржеховська, Н. Побірченко, О. Савченко та інші).

Водночас у психолого-педагогічній науці проблема організації здоров'язбережувальної діяльності керівника ЗНЗ не стала предметом спеціального дослідження.

Метою статті є розкриття суті та структурних компонентів здоров'язбережувальної діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Аналіз широкого кола джерел, присвячених висвітленню розвитку професіоналізму управлінської діяльності керівників ЗНЗ (В. Алфімов, Л. Даниленко, Ю. Конаржевський, В. Крижко, Н. Кузьміна, Є. Павлютенков, В. Симонов, В. Сластьонін, Т. Сорочан, Т. Шамова) [5-8], підготовки педагогічних кадрів до здійснення здоров'язбереження учнів, формування здоров'я особистості в умовах навчального закладу (О. Авдєєва, М. Безруких, В. Безрукова, В. Бобрицька, Ю. Бойчук, Л. Дихан, О. Іонова, В. Нестеренко, Н. П'ясецька, Т. Сущенко, О. Філіпп'єва, Є. Чернишова та інші) [1-4; 9] дозволив дістати висновку про те, що **здоров'язбережувальна діяльність керівника ЗНЗ** як невід'ємний складник його управлінсько-педагогічної діяльності є діяльністю, спрямованою на створення оздоровчого середовища навчального закладу, що забезпечує підтримку, збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників (школярів, педагогів, батьків) педагогічного процесу.

Оздоровче середовище навчального закладу як певна система умов і засобів впливу на формування особистості визначається такими основними параметрами:

- фізично-предметне оточення (середовище), тобто архітектура, зовнішній та внутрішній дизайн приміщень, господарча інфраструктура, матеріально-фінансове забезпечення освітньої діяльності, санітарне-технічне, медичне, спортивне обладнання, організація харчування відповідно до вимог санітарних норм і правил;
- психолого-комунікативне середовище – міжособистісні стосунки між суб'єктами педагогічного процесу, індивідуальні та вікові особливості учнів, якість підготовки педагогів, взаємини батьків і педагогів, їхні уявлення про здоровий образ життя;
- навчально-виховне середовище – принципи, форми, методи, технології навчання й виховання школярів, спрямовані на збереження здоров'я особистості.

Як складник управлінсько-педагогічної діяльності здоров'язбережувальна діяльність керівника ЗНЗ включає такі компоненти: планування, організація, стимулювання, контроль.

Так, *планування* – це визначення стратегічних і тактичних цілей функціонування ЗНЗ, основних і допоміжних завдань, усіх дій і заходів, необхідних для досягнення цілей здоров'язбереження суб'єктів педагогічного процесу. Зокрема, стратегічні цілі визначаються на основі мети, концепції діяльності, програми розвитку навчального закладу, створення його позитивного іміджу. Тактичне планування забезпечується в результаті складання річних, місячних, тижневих планів, що визначають оздоровчу спрямованість і зміст діяльності ЗНЗ на визначений період.

Організація передбачає створення структури, що дає можливість педагогічному колективу ефективно працювати для досягнення поставлених стратегічних і тактичних цілей здоров'язбереження при заданих обмеженнях ресурсів (часових, інформаційних, фінансово-матеріальних, людських, емоційно-психологічних тощо), забезпечує чітку взаємодію між підрозділами закладу та його працівниками.

Організація вимагає від керівника ЗНЗ розв'язання таких основних завдань: створення педагогічних умов (власне формування оздоровчого середовища навчального закладу – фізично-предметного, психолого-комунікативного, навчально-виховного); проектування й розробка здоров'язбережувальних засобів, форм, методів, технологій навчання й виховання; координація діяльності всіх учасників педагогічного процесу (підбір і розставлення педагогічних кадрів відповідно до завдань здоров'язбереження; створення тимчасових творчих колективів, спеціальних служб і підрозділів, досягнення узгодженості в їхній роботі; матеріально-технічне та науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу оздоровчого спрямування).

Під *стимулюванням* розуміється вплив керівника ЗНЗ на підлеглих, спонукання педагогічного колективу до діяльності з досягнення поставлених цілей здоров'язбереження.

Загалом вплив керівника здійснюється через три основні форми: страх (стан тривоги, занепокоєння, що примушує людину до покори або відповідних дій); переконання (доведення істини, фактів, що викликає в людині інтерес); задоволення інтересів через мотивацію.

У контексті розв'язання питань здоров'язбереження найважливішими формами впливу керівника ЗНЗ є, безперечно, переконання й мотивація підлеглих, що передбачає: вивчення керівником життєвих поглядів, характерів, інтересів, сподівань, очікувань своїх працівників, що сприяє вибору адекватних методів впливу на них; підтримку ініціативи педагогів щодо вдосконалення освітньо-оздоровчої роботи; заохочення творчих пошуків, дослідно-експериментальної роботи педагогів; забезпечення узгодженості інтересів закладу й особистісних потреб педагогів, що є поштовхом, стимулом людини до ефективної діяльності.

Виключно важливу роль має керівник ЗНЗ у стимулюванні шкільних педагогів до розвитку свідомого ставлення до власного здоров'я, щоб учитель слугував взірцем ведення здорового способу життя.

Спонукання й мобілізація як окремих учителів, так і педагогічного колективу в цілому до вирішення завдань здоров'язбереження учнів має супроводжуватись здійсненням тісних зв'язків школи з родинами учнів, педагогів із батьками, що виражає спільне розуміння освітніх завдань, спрямованих на захист і підтримку здоров'я зростаючого покоління.

Контроль як елемент зворотного зв'язку дозволяє визначити те, наскільки реалізуються цілі здоров'язбереження, поставлені перед навчальним закладом на етапі планування.

Контроль може здійснюватись за допомогою різних організаційних форм, зокрема: контроль організації харчування і медичного обслуговування, контроль ведення документації вчителями, календарного планування, відповідності застосованих форм, методів, засобів розвитку, навчання й виховання учнів їхнім віковим, психофізіологічним особливостям, здібностям, потребам тощо.

Особливе місце в організації контролю мають посідати комплексні перевірки стану здоров'я школярів. Критеріями та показниками результативності здоров'язбереження учнів можуть виступати такі чинники: усвідомлення учнем успішності навчання, стійкий навчальний інтерес; сформованість в дитині життєвої мотивації на здоров'я, властивостей ведення здорового образу життя (раціональне харчування, рухова активність, ритм праці й відпочинку); адекватне відновлення фізичних, психічних, духовних сил (відсутність стомлення, висока працездатність, активність, наполегливість, здоровий колір обличчя тощо); урівноваженість психічного стану, комунікативність, здатність до співпраці з людьми, соціальна мобільність; адекватна оцінка своїх здібностей і можливостей інших людей; віра у свої сили, настанова на успіх у житті тощо.

Постійний педагогічний моніторинг дозволяє оцінити ефективність освітньо-виховної роботи закладу за ступенем досягнення ним поставлених цілей та внести відповідні корективи в розв'язання питань здоров'язбереження учасників педагогічного процесу.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки. Здоров'язбережувальна діяльність керівника ЗНЗ як невід'ємний складник його управлінсько-педагогічної діяльності є діяльністю, спрямованою на створення оздоровчого середовища (фізично-предметного, психолого-комунікативного, навчально-виховного) навчального закладу та забезпечення підтримки, збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників (школярів, педагогів, батьків) педагогічного процесу.

Здоров'язбережувальна діяльність керівника ЗНЗ включає такі компоненти: планування, організація, стимулювання, контроль.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні питань готовності керівників загальноосвітніх навчальних закладів до здоров'язбережувальної діяльності.

Література

1. Безруких М.М. Здоровьесберегающая школа. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2004. – 240 с.
2. Безрукова В.С. Все о современном уроке в школе: Проблемы и решения. Книга 3: Здоровьесберегающий урок. – М.: Сентябрь, 2006. – 176 с.
3. Дыхан Л.Б. Теория и практика здоровьесберегающей деятельности в школе. – Ростов н/Дону: Феникс, 2009. – 412 с.
4. Іонова О.М., Лук'янова Ю.С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. – Харків: Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2009. – № 1. – С. 69-72.

5. Конаржевский Ю.А. Менеджмент и внутришкольное управление. – М.: Центр “Педагогический поиск”, 2000. – 224 с.
6. Менеджмент в управлении школой / под ред. Т.И. Шаповой. – М.: Магистр, 1995. – 223 с.
7. Павлютенков Є.М., Крижко В.В. Основи управління школою. – Х.: Основа, 2006. – 176 с.
8. Симонов В.П. Директору школы об управлении учебно-воспитательным процессом: уч. пособ. – М.: Просвещение, 1995. – 226 с.
9. Формування здоров'я особистості в умовах навчального закладу: навч. посіб. / Бойчук Ю.Д., Васильєва К.І., Гринь Л.В., Єрмаков С.С. та ін. – Харків: ХДАДМ, 2012. – 146 с.